

Hoofdstuk 4 - Beleid

4.0. Inleiding

In dit laatste hoofdstuk van de scriptie geven we doelen, aanzetten en aanbevelingen voor jeugdbeleid in de kerkelijke gemeente. Dat doen vanuit de visie zoals die in hoofdstuk 3 is verwoord. Overzie je dat hoofdstuk dan valt op dat de nadruk niet zozeer lag op *doen* maar op *zijn*. Het ging over een mentaliteit, een intentionele instelling, een basishouding waaruit eerbied en respect spreekt t.o.v. de Schepper en het geschapene. En tevens op een, wat ik zou willen noemen, samen zoeken naar en putten uit de Bron. Nu wordt deze visie uitgewerkt in beleid. Eigenlijk zeg ik dat niet goed, want het formuleren van een visie is onderdeel van beleid maken en beleid voeren. Voor de duidelijkheid heb ik het in deze scriptie echter uitgesplitst in visie en beleid. Onder beleid versta ik dan *het doelgericht en planmatig ergens aan (willen) werken*. Daaruit spreekt een stuk bewustzijn: je hebt een visie, je hebt doelen, en van daar uit en daar heen wil je werken. Je hebt de intentie ergens mee bezig te gaan en ergens naar toe te willen.

In *Gemeenteopbouw deel 3 - Methodisch beleid ontwikkelen in de christelijke gemeente* gaat M.te Velde in op wat beleid is en waarom het in de kerk nodig is. Hij omschrijft beleid als „het geheel van voornemens, waarin voor een bepaald werk de richting doelbewust plannend wordt uitgezet.” Je kunt twee vormen van beleid onderscheiden, nl. impliciet (intuïtief) en expliciet (bewust geformuleerd) beleid. Beleid gaat om de grote lijnen en is het resultaat van bezinning. Het werkt ondersteunend. „Er hoort in de gemeente beleid te zijn. We mogen het als een opdracht beschouwen om ons werk in de gemeente weloverwogen en deskundig te doen.” Als nuttige effecten noemt Te Velde: je krijgt inzicht en verheldering, overzicht en referentiekader; je hoeft niet te improviseren; je kunt doelgericht en efficiënt bezig zijn; taken en lasten evenwichtig verdelen; het werken wordt aantrekkelijker, motiveert en stimuleert; het kan je beschermen tegen fouten en scheefgroei en tenslotte: je kunt wat je gedaan hebt en waar je mee bezig bent evalueren.¹

A.Noordegraaf omschrijft beleid als „het uitzetten van een doelgerichte strategie om bepaalde plannen en voornemens te realiseren.” Aandachtspunten daarbij zijn: a) de kerkenraad is verantwoordelijk voor het beleid; b) er dient gebruik gemaakt te worden van professionele deskundigheid; c) de visie van de kerkenraad moet gedeeld worden door de gemeente; d) mensen moeten in hun weerstanden serieus worden genomen; e) bij het opzetten van beleid is een van de eerste punten de inventarisatie van de stand van zaken en f) beleid maken betekent prioriteiten stellen. „Beleid vraagt een nuchtere en zakelijke aanpak, met een open oog voor de beperktheden en mogelijkheden van de gemeente.” Het gebeurt in het krachtenveld van de Heilige Geest.²

In hoofdstuk 1 is achtereenvolgens vanuit de Bijbel, de ontwikkelingspsychologie, godsdienstpedagogiek en (jeugd-)cultuur gekeken naar het eigene van jongeren, naar dat wat hen tot jongeren maakt. Dat leverde een hele lijst met gegevens op die in hoofdstuk 2 dienst heeft gedaan als een soort analyse-model: klopt het met de praktijk die we meemaken en welke knelpunten levert dat mogelijk op voor kerkelijk jeugdbeleid? Daardoor zijn we op het spoor gebracht van een aantal onderwerpen die naar onze indruk van wezenlijk belang zijn voor kerkelijk jeugdbeleid. Op deze onderwerpen is daarom in hoofdstuk 3 een visie ontwikkeld. Omdat het toch vooral kerkenraden zijn die in de kerk bezig zijn met het ontwikkelen van beleid, ook op het terrein van de jeugd, is er voor gekozen nu, in hoofdstuk 4, gebruik te maken van het *dienstgroepenmodel* zoals M.te Velde dat heeft ontwikkeld, als stramien waarbinnen we beleidsmatig bezig willen gaan. Dat gebeurt omdat dit model momenteel al in verschillende gemeenten wordt toegepast en gebruikt. Het is met het oog op de integratie en afstemming van het beleid goed daarbij aan te sluiten. Eerst wordt nu kort het dienstgroepenmodel besproken, waarna vervolgens voor elk onderdeel uit dat model doelen, aanzetten en aanbevelingen voor beleid worden gegeven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met enkele algemene aanbevelingen.

---

¹ M.te Velde, *Gemeenteopbouw 3*, blz.17-27

² A.Noordegraaf, *Vijf broden*, blz.299-303

4.1. HET DIENSTGROEPENMODEL

In 1991 ontwikkelde Te Velde het dienstgroepenmodel als ‘verstaans-’ en ‘analysemodel’. Het kan helpen de verschillende taken die er in de gemeente zijn in beeld te krijgen en ook de manier waarop ze functioneren. De volgende dienstgroepen worden onderscheiden op een onderliggende ‘schaal’ die genoemd wordt gemeenschap met God (A) en gemeenschap met mensen (B):

- (A) levenswijding (*latreia, eucharistia, leitourgia*) = het leiden van een volledig aan God toegewijd leven
- (A) verkondiging (*kerugma*) = is er op gericht om mensen het heil in Christus te proclameren, om te getuigen van het leven dat in Hem te vinden is
- (A) onderricht (*didachè, didaskalia*) = verkondiging en proclamatie van het heil, onderwijs en toerusting
- (B) samenleven (*koinonia*) = gemeenschap der heiligen, je ziet en kent elkaar, gaat met elkaar om en deelt het leven
- (B) opzicht (*episkopè*) = toezien op elkaar in leer en wandel en het werken aan elkaars geestelijke welstand
- (B) barmhartigheid (*diakonia*) = het daadwerkelijk elkaar helpen in de dingen van het aardse bestaan, in materiële en sociale nood.

Nadrukkelijk zegt Te Velde er bij, dat je deze dienstgroepen wel kunt onderscheiden maar nooit los van elkaar kunt zien. Alles werkt in alles door, ook naar ‘buiten’ toe³.

Later⁴ wordt dit dienstgroepenmodel concreet uitgewerkt in een ‘Handreiking voor een gemeentewerkplan’. Per dienstgroep worden dan eerst bijbelse lijnen uitgezet, vervolgens het karakter, het doel en de gaven bepaald. Daarna komen bestaande en mogelijke structuren en werkvormen aan bod alsmede voorbeelden van knelpunten, en tenslotte een lijst met aanbevelingen.

In deze scriptie sluit ik bij deze handreikingen aan. Het lijkt me niet nodig dit werk over te doen. Met de hier onder uitgewerkte aanzetten tot jeugdbeleid geef ik slechts een aanvulling. Wel kies ik voor een iets andere volgorde. Het onderdeel ‘gemeenschap met God’ (A) begin ik met ‘levenswijding’ omdat dit naar mijn idee het meest fundamenteel is. Hetzelfde geldt voor het onderdeel ‘gemeenschap met elkaar’ (B), waar ik begin met ‘samenleven’.

4.2. JONGEREN EN LEVENSWIJDING

Doelen

1. Bereiken dat jonge mensen in de gemeente zich voornemen hun leven te wijden aan de Here God.
2. Bereiken dat jonge mensen dat doen vanuit een innerlijke overgave aan de Here.
3. Bereiken dat jonge mensen zelf door het geloof heen gaan en dat het geloof zo iets ‘van hen zelf’ wordt.
4. Bereiken dat jonge mensen vertrouwen op God, zich daarom overgeven aan Hem en daardoor trouw worden in de dienst aan Hem.
5. Bereiken dat jonge mensen hun gaven ontdekken en ontplooien.
6. Bereiken dat jonge mensen zich in kerk en wereld dienstbaar opstellen.
7. Bereiken dat jonge mensen de strijd tegen de zonde en de Duivel willen strijden.
8. Bereiken dat jonge mensen weerbaar zijn om als christen in de eigen samenleving te leven.
9. Bereiken dat jonge mensen de intentie hebben samen met anderen te geloven en aan dat geloven samen vorm te geven.
-
10. Bereiken dat volwassenen in hun levenswijding en -instelling een voorbeeld (willen) zijn voor jongeren.
11. Bereiken dat volwassenen jongeren de ruimte geven om zelf door het geloof heen te gaan en zelf vorm en inhoud te geven aan hun geloof.
12. Bereiken dat volwassenen jongeren willen helpen en ondersteunen in hun weerbaarheid om als christen te leven in de eigen cultuur.
13. Bereiken dat volwassenen jongeren willen betrekken bij het samen dienen van de Here.

³ M.te Velde, *Gemeenteopbouw 2*, blz.36-49

⁴ in: M.te Velde e.a., *Gemeenteopbouw 4*

Aanzetten

- Het is bovenal noodzakelijk dat volwassenen echt authentiek geloven, dat het geloof hen raakt en dat dat ook te zien is in hoe ze leven en werken en met de Here en met mensen omgaan. Duidelijk moet worden dat een leven met en voor de Here een goed en mooi en fijn leven is, een leven dat het waard is om te leven.
- Verder zal er eerbied en ontzag voor de Here moeten zijn, een eerbiedig omgaan met en spreken over de Here en zijn Woord, een serieus nemen van de Bijbel en een willen leven zoals daarin wordt aangegeven.
- Er dient veel aandacht te worden besteed aan de vorming van een klimaat, een mentaliteit in de christelijke gezinnen en de gemeente, waarin open en eerlijk en zonder voorbehoud gesproken kan worden over alle facetten van geloven, dus ook over twijfel en opstandigheid en misschien zelfs wel ongelof. Volwassenen zullen onbevooroordeeld moeten luisteren naar wat jongeren beweegt, wat hen bezig houdt, waar ze in hun toewijding aan de Here tegenaan lopen.
- Volwassenen dienen duidelijk te laten zien en merken dat zij ook niet volmaakt zijn in de dienst en toewijding aan God, dat ze zonden doen en fouten maken. Dat ze leven van genade en vergeving. En dat dat consequenties heeft voor hoe ze zelf met zonden en fouten van anderen omgaan. In prediking en onderricht, maar ook in onderlinge gesprekken (ook binnen de gemeente) zal aan de tot nu toe genoemde vier facetten aandacht moeten worden gegeven.
- Naast een ‘voorbeeld-ig leven’ door volwassenen zal er ook met en door jongeren gepraat moeten worden over hoe zij tegen God aankijken, wie ze denken dat Hij voor hen is en wil zijn, en wat ze denken dat Hij van hen verwacht. Daarbij is het van belang dat er ook *samen* (door jong en oud) aan Bijbelstudie wordt gedaan om de zeggingskracht van het evangelie te laten klinken en doorwerken. Daarbij dient steeds de onderliggende attitude te zijn wat hier boven is geschetst.
- In de huidige samenleving (cultuur) komen veel zaken op jongeren (en ouderen) af die het hun moeilijk kunnen maken om als christen te leven en stand te houden. Dat betekent dat er strijd geleverd dient te worden. En dat is niet gemakkelijk, zeker niet voor jongeren. Daarom is het belangrijk dat er in gezin en gemeente hierover wordt nagedacht en gesproken met elkaar: het onderkennen van de cultuur, je eigen verlangens en begeerten, je zwakheden, etc. De ondersteuning die volwassenen jongeren hierbij kunnen bieden dient respectvol en begrijpend te zijn en niet belerend of ‘moeterig’. Het gaat erom, dat jong en oud ook *samen* bezig zijn met het doorwerken en doordenken van het evangelie in het leven nú.
- Voortdurende bezinning blijft nodig op de eredienst in de gezinnen, het gesprek over of naar aanleiding van de Schriftlezing, het samen zingen en bidden. Hoe houd je dat fris en aantrekkelijk? Stimulerend en groeibevorderend? Welke symbolen en rituelen kunnen daarbij worden gebruikt om het geloof te ondersteunen?⁵ Hoe bevorder je dat je kinderen / jongeren (kritische) vragen stellen en over het aangereikte nadenken?
- Dat zelfde geldt ook voor de gezamenlijke eredienst van de gemeente. Hoe voorkom je sleur, clichématig gedrag of woordgebruik? Hoe houd je deze dienst fris en eigentijds? Hoe laat je merken dat het evangelie, de dienst aan de Here, ook in het nieuwe millennium nog zeggingskracht heeft, relevant en aantrekkelijk is? Hoe bereik je dat het uitdaagt tot bezinning en reflectie? Dat het ingaat op vragen van deze tijd? Er zou over nagedacht moeten worden hoe de gemeenschappelijke eredienst weer meer de vorm kan krijgen die het vroeger in de tijd van het Nieuwe Testament had. Een veelkleurig gebeuren, waarin meerdere mensen een taak vervulden, waar ruimte was voor persoonlijk getuigenis, voor spontane lofprijzing, dialoog, interactie en uitleg (1 Kor.14).⁶
- Muziek en lied stellen in staat gevoelens te verwoorden en ook in beweging te brengen (‘een gevoelige snaar te raken’). Daarom moeten jongeren, voor wie muziek over het algemeen genomen zo belangrijk is, aangemoedigd worden thuis en in de gemeente (ook in de kerkdienst) muziek te maken tot lof van God. Laat ze zelf teksten schrijven en muziek componeren en uitvoeren. Laten volwassenen over hun vooroordelen en cultureel bepaalde muziek-voorkeuren heenstappen en leren en genieten van dergelijke eigentijdse vormgeving van de bijbelse aansporing ‘Zing de Here een nieuw lied!’.
- Jongeren hebben veel gaven gekregen die ook prima inzetbaar zijn in de eredienst. Te denken valt aan het muziek-maken, het lezen van Schriftgedeelten of belijdenissen, het stellen van vragen, het zingen van liederen. Hierbij staat *vrijwilligheid* voorop: we moeten jongeren er niet toe (willen) dwingen. Verder is het begrijpelijk dat jongeren in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) niet snappen waarom

⁵ Zo voerde J.van Bruggen onlangs nog een pleidooi voor het knielen. „Dan ziet jouw kind je ook eens door de knieën gaan.” Aldus een persverslag in het *Nederlands Dagblad* van 19/5/99.

⁶ Vergl. K.de Vries, *Bij de kerk blijven / Wie maakt de dienst uit?*

in speciale diensten voor gehandicapten opeens allerlei regels niet meer gelden die voor 'normale' diensten wel gelden. Waarom is die flexibiliteit niet altijd mogelijk? Meer duidelijkheid en verantwoording en bezinning is hier dringend gewenst. Waarbij ik absoluut geen pleidooi wil voeren voor een dienst waarin 'alles kan'. De eredienst zal wel z'n eigen karakter (identiteit) moeten houden. Dat is voor jongeren ook van belang!⁷ Maar ga dan samen op zoek naar wat het eigene van die dienst is of moet zijn.

Persoonlijk voel ik er meer voor na te gaan en eerlijk te overwegen wat er met het oog op jongeren gedaan en door hen gedaan kan worden in *reguliere* diensten, dan het organiseren van speciale jongerendiensten. Dat zou nl. betekenen dat er weer een aparte categorie in de kerk bij komt (willen jongeren dat wel?). Dat kan als (onbedoeld?) neveneffect hebben dat voorgangers c.q. predikanten in 'gewone' diensten geen aandacht besteden aan jongeren. En het kan eveneens het effect hebben dat jongeren niet meer geïnteresseerd zijn in 'gewone' diensten. Het is goed te blijven denken aan wat in de visie is verwoord: dat je niet primair in de kerk komt voor eigen behoeften- of zelfbevrediging, maar dat je er bent om God te eren en met je medegelovigen samen te komen. De gerichtheid op de Here staat voorop en kleurt vervolgens ook de gezamenlijke dienst.⁸

Aanbevelingen

1. Er moet in de gemeente een **dienstgroep levenswijding** komen die materiaal aandraagt en het gesprek op gang brengt en houdt in de gezinnen en in de gemeente over de toewijding aan de Here.
2. Er moeten **gespreksgroepen** komen waarin zowel tussen volwassenen, als tussen jongeren, als tussen jongeren en volwassenen gesproken wordt over de toewijding aan de Here en aan elkaar.⁹
3. Het is gewenst dat iedere jongere in de gemeente (minimaal vanaf het 16e jaar) een **mentor** krijgt aangewezen of liever nog: zelf mag uitzoeken. Dat is een volwassene uit de eigen gemeente waarmee hij/zij zich graag identificeert. Deze mentor fungeert als een vertrouwenspersoon en persoonlijk raadsman en is zeer betrokken op de geestelijke groei van zijn/haar 'pupil'. De jongere kan altijd bij hem of haar terecht met vragen en/of problemen.

Omdat mentorschap in de kerk iets nieuws is, zal het weerstand en scepsis oproepen. Toch denk ik dat het de moeite waard is er over na te denken. Het komt tegemoet aan het bijbelse gegeven, dat alle volwassenen in de gemeente verantwoordelijk zijn voor de geestelijke opvoeding en groei van alle gedoopte kinderen. Zo zou het normaal kunnen worden, dat een jongere bij je 'aanklopt' met de vraag of je zijn/haar mentor wilt worden. Jongeren hebben zo nu en dan behoefte aan een 'second opinion' naast de mening van de ouders en/of vrienden. En ook aan betrouwbare en inspirerende identificatiefiguren. Mensen met wie ze een vertrouwelijke relatie kunnen aangaan.

Om het mentoraat op te starten en van de grond te krijgen, is het wellicht raadzaam dat de kerkenraad (of de werkgroep levenswijding) jongeren eerst een mentor toewijzen.

Je zou mentoraat een variant kunnen noemen op het 'peetouderschap', zoals dat vroeger wel functioneerde en waarvoor onlangs nog een pleidooi werd gevoerd.¹⁰

4. Jongeren moeten vanaf minimaal 16 jaar (het liefst nog eerder) meerdere keren per jaar **zelfstandig huisbezoek** krijgen. In die bezoeken zal o.a. ook worden gesproken over de toewijding aan de Here en de moeiten die daarbij naar boven komen. Hierbij kan ook gedacht worden aan zogenaamd 'groot huisbezoek', waarbij aan meerdere mensen (jongeren) tegelijk huisbezoek wordt gebracht. 'Groot

---

⁷ Ik ben het in dit opzicht eens met J.van Bruggen als hij zegt: „Wil je wat doen voor de jeugd, dan moet je niet imiteren wat ze overal al zien en horen.” (Persverslag in *Nederlands Dagblad* van 19/5/99)

⁸ Veel waardering heb ik voor het initiatief van Rob Kuijpers en Wouter Rozema die eigentijdse jongerendiensten hebben georganiseerd voor randkerkelijke jongeren in de Nederlands Gereformeerde Kerk van Zwolle. Allerlei punten die in deze scriptie aan de orde zijn geweest in de eerste hoofdstukken, tref ik op de een of andere manier ook bij hen aan. Ze hebben creativiteit en durf getoond om het werkelijk anders te doen in een poging het hart van de doelgroep te raken. Toch vraag ik mij af of je de jongeren hiermee veel verder helpt. Kuijpers en Rozema geven zelf al aan dat het om een selecte groep gaat (VIP's; de randkerkelijken), dat het geen kerkdiensten zijn die ze hebben belegd al hoewel jongeren ze zelf wel als volwaardig alternatief ervaren en dat de kloof met de gewone (traditionele) kerkdienst wel erg groot is. Daar zou ik aan willen toevoegen dat je met aparte jongerendiensten ook een groot stuk van de gemeenschap kwijt bent. Jongeren krijgen zo de mogelijkheid gelegitimeerd niet meer te hoeven omgaan met ouderen en ouderen niet meer met jongeren. Terwijl ik wezenlijk vind, dat je er in de kerk bent voor elkaar, om samen de weg naar de Here te zoeken. (Voor meer informatie over de jongerendiensten: R.Kuijpers en W.Rozema, *Join*)

⁹ De laatste jaren doet het fenomeen 'kleine groepen' steeds meer van zich spreken. In deze 'cellen' (zoals ze ook wel genoemd worden) is een goed onderling contact en goede betrokkenheid op elkaar mogelijk. Ze lenen zich uitstekend voor gezamenlijke Bijbelstudie en bezinning, o.a. ook op levenswijding. Vergl. de opmerkingen hierover in 4.5.

¹⁰ Zie het artikel *Eerherstel voor doopgetuigen*, in: *Nederlands Dagblad (ZOZ)* van 8/5/99

huisbezoek' mag echter niet gaan dienen als vervanging van, eerder als aanvulling op gewoon huisbezoek. Degene die huisbezoek brengt probeert vooral te luisteren en er achter te komen wat de jongere beweegt, waar hij/zij mee zit. Hij probeert de jongere inzicht te geven in hoe hij/zij zelf verder kan komen. Geen pasklare antwoorden dus!

5. **Ontdekte gaven** dienen zondermeer vruchtbaar te worden gemaakt, zowel voor de eigen persoon zelf (groei in het geloof / positieve zelfbevestiging / ontwikkeling positief zelfbeeld) als voor de gemeente. Daarvoor is creativiteit en een onbevooroordeelde houding nodig, stimulans en aanmoediging. Volwassenen zijn erop gericht jongeren te helpen bij het ontdekken en ontwikkelen van hun gaven en het gebruiken ervan in de dienst aan de Here.¹¹
6. De liturgiecommissie moet minimaal één **jongere als lid** hebben. Deze commissie gaat samen met de liturg stelselmatig na wat voor betekenis jongeren in de eredienst kunnen hebben.
7. Overwogen zou moeten worden of er niet in alle diensten eenzelfde **ruimte voor eigen, creatieve invulling** gegeven kan worden. Waarbij het dan aan de plaatselijke kerken is daar op een goede en op de eigen gemeente afgestemde manier mee om te gaan. Op synodaal niveau moet (opnieuw) aandacht worden gegeven aan de vraag of het nodig en gewenst is dat voor speciale diensten uitzonderingen worden gemaakt op de orden van dienst en de gebruikte formulieren, liederen en middelen.

4.3. JONGEREN EN VERKONDIGING

Doelen

1. Bereiken dat jonge mensen in hun existentie geraakt worden door de prediking.
2. Bereiken dat jonge mensen zich herkennen in de vragen en problematieken die in de prediking aan de orde komen.
3. Bereiken dat jonge mensen samen met anderen over de preek nadenken en de boodschap verwerken.
4. Bereiken dat jonge mensen open over hun geloof spreken.
5. Bereiken dat jonge mensen zelf de blijde boodschap kunnen, willen en durven doorgeven aan anderen.
6. Bereiken dat jonge mensen ongedwongen en betrokken over (de consequenties van) hun geloof kunnen, willen en durven spreken in 'gewone' (werk- of school-) situaties.
-
7. Bereiken dat volwassenen het gesprek over de preek aangaan.
8. Bereiken dat volwassenen al vroeg in de opvoeding van de kinderen de verhalen uit de Bijbel vertellen en daar met hun kinderen over spreken.
9. Bereiken dat volwassenen open en eerlijk voor hun geloof kunnen, willen en durven uitkomen.

Aanzetten

- Het is van wezenlijk belang dat volwassenen (en binnen het kader van deze scriptie zeker de predikant en de verdere kerkenraad) weten wat er onder jongeren leeft, wat hun vragen, problemen en moeiten zijn, waar ze dagelijks mee bezig zijn, wat hun bezig houdt, etc. Echte belangstelling zonder vooroordelen of reserves voor jongeren. De prediking dient contextuele prediking te zijn, dat wil zeggen dat in de preek wordt ingegaan op en rekening wordt gehouden met wat gemeenteleden (en dus ook jongeren) bezig houdt. Er dient een *link* gelegd te worden tussen de werkelijkheid van alledag en het Evangelie. Verder is het van belang dat de taal gesproken wordt van de jongeren, de taal die ze kennen uit de film, van de tv of uit de muziek. Stem tekstkeus en woordgebruik af op de samenstelling van de gemeente.¹² Voor dit alles is goed contact met de jongeren noodzakelijk. Daar dient ook (tijd) in te worden geïnvesteerd.
- Volwassenen (en dus ook de predikant) dienen te laten merken dat het evangelie, dat de boodschap die zij mogen doorgeven, hen zelf ook in hun existentie raakt en beroert. In de prediking (en de verdere verkondiging) moet ook terdege aandacht gegeven worden aan de emotie, het belevingsaspect, dat bij het geloof een (essentiële) rol speelt. Oefening (training) in de 'godsvrucht' is hier geboden (stille tijd, meditatie, gebed, leven in nauwe verbondenheid aan Christus).¹³

¹¹ Een aardig voorbeeld hiervan geeft J.J.D.Baas in zijn artikel *Een vergeten groep?*, waarin hij aangeeft dat jongeren die goed met computers kunnen omgaan, heel mooi een internet-site van de kerk kunnen ontwikkelen en beheren.

¹² Vergl. K.A.Schippers, *De leefwereld*, blz.15

¹³ Ik attendeer hier op het mooie en inspirerende boekje van Henri Nouwen, *Een levende heenwijzing. Dienst en gebed in herinnering aan Jezus*, Kampen 1997

- In onze tijd waarin mensen kritisch en mondig zijn, en waarin de media laat zien hoe het allemaal veel beter en directer en aantrekkelijker kan, dient er in de prediking (verkondiging) veel aandacht te worden gegeven aan duidelijkheid en kwaliteit. Ook moet worden nagedacht wat de consequenties (moeten) zijn van het feit dat we in een beeldcultuur leven.

Nu moet niet de indruk gaan ontstaan dat er een pleidooi gevoerd wordt voor kritiekloze aanpassing aan de grillige wensen of het in de watten leggen van de hoorders. Maar in de verkondiging van de kerk dient wel rekenschap te worden gegeven van tijd en cultuur. Niet om het Evangelie aan te passen, maar wel jou zelf en misschien de presentatie die je kiest (deed Paulus niet hetzelfde?). En als je dan weet dat je in een beeldcultuur leeft, dan zul je je toch op z'n minst afvragen wat je met dat gegeven doet. Te denken valt bij voorbeeld aan het streven naar beeldend preken: probeer met je woorden te schilderen, zodat de hoorders iets voor ogen zien, zich ergens een voorstelling van gaan maken. Of kijk of je met *overhead*-projectie of ander beeldend materiaal je preek kunt ondersteunen. Denk verder aan de lengte van de preek en de presentatie ervan. Preken (verkondiging in z'n algemeen) zouden gericht moeten zijn op het communiceren van één duidelijke boodschap (per keer) in plaats van op het neerzetten van een breed en verstandelijk evenwichtig verhaal waarin aan alle aspecten recht wordt gedaan. Zo'n preek wordt een 'worst' die haast niet verteerbaar is voor de hoorders. Verder is het belangrijk dat veel aandacht wordt besteed aan structuur, opbouw en inzichtelijkheid van de preek.

- Woordverkondiging en inrichting van de kerkdienst zou er op gericht moeten zijn dat hoorders (jong en oud) na afloop van de diensten iedere keer weer de indruk hebben dat het 'de moeite waard was' om er te zijn en dat ze 'weer wat nieuws hebben gehoord' of dat het bekende op een nieuwe, frisse en aansprekende manier aan hen is verkondigd. Kerkgangers moeten *in dat opzicht* met een 'goed gevoel' de kerk uitgaan.
- Preken maken kost veel tijd terwijl het 'rendement' vrij laag lijkt. Veel verder dan 'mooie preek' of 'we hebben het maar weer gehoord vandaag' komt het vaak niet. Dat is jammer en lijkt me ook niet de bedoeling van de prediking. Daarom dient het gesprek over het verkondigde evangelie op gang te worden gebracht. Gemeenteleden dienen de attitude te hebben, het 'normaal' te vinden, dat ze daartoe bereid zijn, al of niet in georganiseerd verband.
- Het is ook goed na te denken over alternatieve manieren van verkondiging, zoals mime, toneel, dans en dialoog. Tegen dergelijke vormen zal behoorlijk weerstand bestaan. En persoonlijk denk ik ook niet dat ze de traditionele verkondiging geheel kunnen vervangen. Maar bekeken zal moeten worden of ze niet een waardevolle aanvulling kunnen vormen.

Ik zal vast niet de enige zijn die nogal sceptisch is over drama in de kerk. Toch heb ik op de Jongerendag 1999 van de Bond van Gereformeerde Jongerenverenigingen ervaren wat voor zeggingskracht mime en toneel kan hebben. Professioneel uitgevoerd en begeleid met goede licht- en geluidseffecten kan het je behoorlijk aan het denken zetten. Zo is het echt geen 'plaatje bij het praatje' maar kan het een zelfstandige plaats innemen en gesprek en bezinning op gang brengen. Bovendien heb ik op die dag ervaren hoe dergelijke verkondiging jongeren aansprak! Daar komt nog bij dat ook vanuit de Bijbel 'drama' wel te verdedigen is. Vooral profeten uit het Oude Testament hebben wel 'toneel moeten spelen' (Jeremia, Ezechiël) om de boodschap van God tot de harten van het volk te laten doordringen.

- Het is belangrijk dat christenen de cultuur waarin zij leven goed kennen en (voor zover mogelijk) begrijpen. Dat is het allereerst om goed met jezelf te kunnen omgaan, ten behoeve van je eigen leefstijl en de keuzes die je maakt. Maar het is ook van belang voor hoe je met andere mensen moet omgaan, hoe je hen kunt begrijpen en op hun vragen, verlangens, problemen en behoeften kunt inspelen en daarmee rekening kunt houden.
- Omdat jongeren midden in het leven staan, de eigen cultuur goed kennen, gevoelig zijn voor nieuwe ontwikkelingen en vaak (veel) kennissen en contacten hebben met jongeren buiten de kerk, zijn zij bij uitstek geschikt voor (bezinning op) het doorvertellen van het evangelie in de eigen context. Daartoe zullen ze moeten worden aangemoedigd en ingeschakeld en zullen volwassenen bereid moeten zijn van hen te leren.
- Het is goed dat kinderen van jongs af aan de verhalen uit de Bijbel horen. Volwassenen kunnen die vertellen, ze kunnen ze voorlezen, ze kunnen er over (door-)praten. Het is belangrijk dat dan ook met een bepaalde regelmaat aan de orde komt, dat zo'n verhaal betekenis heeft voor jezelf, en tegelijk wat die betekenis is.

- Het is belangrijk dat er in de gemeente training plaatsvindt m.b.t. het staan voor je geloof, daar openlijk voor durven uitkomen, zonder gêne spreken met anderen over je geloof, kortom m.b.t. getuigend leven.

Aanbevelingen

1. In de gemeente moet een **dienstgroep verkondiging** in het leven worden geroepen, die de gemeente helpt in de bezinning op haar taak op het terrein van de verkondiging, zowel intern als extern. Deze werkgroep kan eventueel in plaats komen van de evangelisatiecommissie.
2. Daarnaast dient de predikant met behoorlijke regelmaat (bijv. een keer per maand) te overleggen met een **preekvoorbereidingsgroep**. In deze groep, waarin ook enkele jongeren dienen te zitten, wordt een concrete preek voorbereid. De predikant noemt de tekst en de leden gaan dan de volgende vragen na: * wat voor opschrift zou u boven de tekst zetten? * hoe komt de tekst op u over? wat doet de tekst u? en * welke vragen of kwesties moeten volgens u in ieder geval aan de orde komen in een preek over deze tekst?¹⁴ De predikant komt zo te weten wat er onder (een deel van) de gemeente leeft als het gaat om een concrete tekst. Hij kan dat gebruiken bij het maken van zijn preek.
3. Het is goed wanneer de predikant en (een deel van) de kerkenraad meegaan op **jeugdkamp**. Dit biedt namelijk een uitgelezen mogelijkheid om jongeren in hun eigenheid te leren kennen op een ongedwongen manier. (Het leren kennen is overigens vaak wederzijds.) Rond een kampvuur kunnen de beste gesprekken ontstaan. Verder dienen volwassenen regelmatig kennis te nemen van tv-programma's, films en muziek die populair zijn bij de jeugd.
4. Het **napraten over de preek** moet worden bevorderd, zowel in de gezinnen als door de gemeente gezamenlijk. Dit kan door aan een samenvatting van de preek enkele (prikkelende) verwerkingsvragen toe te voegen. Verder door af en toe na de kerkdienst, binnen een goede *entourage* (gezellige locatie, koffie/thee met koek), o.l.v. bijv. de ouderlingen wijksgewijs over de preek door te praten. Ook kan de preekvoorbereidingsgroep *feedback* geven aan de predikant over hoe de preek, waarvan de tekst van te voren was besproken, is ervaren. Dit laatste is dan natuurlijk in de eerste plaats van belang voor de predikant zelf.
5. Predikanten moeten voor iedere preek een **doelstelling** formuleren: wat wil ik gezien de tekst, gezien de hoorders en mezelf, met deze ene preek bereiken? Dat kan er toe bijdragen dat de predikant heel bewust en doelgericht formuleert en communiceert en de aandacht (voornamelijk) richt op die voornaamste te communiceren boodschap of gedachte.
6. Binnen het toerustingspakket dat aan de gemeente wordt aangeboden (zie verderop) dient jaarlijks ook een **cursus of module 'getuigen' en/of 'levensstijl'** te worden opgenomen, die leden kan helpen vrijmoedig het evangelie door te vertellen en bewust kan maken wat voor impact gedrag naar anderen toe kan hebben.
7. Eveneens dient aan het onderwerp cultuur categorisch aandacht te worden besteed. Dit kan door opname van een **cursus/module 'cultuur'** in het toerustingspakket. Het kan ook door het organiseren van speciale bezinningsavonden waarbij de jongeren nadrukkelijk worden ingeschakeld. Misschien is het zelfs een idee om de jongeren jaarlijks zo'n avond te laten organiseren, invullen en presenteren.
8. Het is gewenst dat er binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) een soort **trendwatchers** komen, die de ontwikkelingen in de cultuur en de trends daarbinnen nadrukkelijk in de gaten houden en daarover regelmatig publiceren en/of spreken.

4.4. JONGEREN EN ONDERRICHT

Doelen

1. Bereiken dat jonge mensen discipelen, navolgers van Christus willen worden/zijn.
2. Bereiken dat jonge mensen persoonlijk en gemeenschappelijk de Bijbel bestuderen.
3. Bereiken dat jonge mensen door het godsdienstig onderricht thuis en in de kerk in hun existentie worden geraakt.
4. Bereiken dat jonge mensen onderricht ontvangen dat nodig is voor hun godsdienstige ontwikkeling en het liefkrijgen en gaan dienen van God, medemens en gemeente.
5. Bereiken dat jonge mensen onderricht ontvangen dat gaat over het (wezen van het) geloof.

¹⁴ Dit zijn de aanwijzingen zoals studenten die krijgen aangereikt op de Theologische Universiteit Kampen (Broederweg) door de vakgroep Practische Theologie. Zie ook de artikelen van deze vakgroep in *De Reformatie* jaargang 73, later gebundeld door de Universiteit onder de titel *Preken en Horen. Op weg naar een eigentijdse gereformeerde preekvisie*.

6. Bereiken dat jonge mensen ervaren dat het onderricht dat zij krijgen relevant is voor hun eigen (samen-) leven.
  7. Bereiken dat jonge mensen op hun eigen niveau en met betrekking tot vragen en problemen waar zij zelf mee zitten adequaat onderricht ontvangen.
  8. Bereiken dat jonge mensen worden aangemoedigd datgene wat zij via onderricht thuis en in de kerk ontvangen op een zelfstandige manier te verwerken en daarmee aan de gang te gaan en zich eigen te maken.
  9. Bereiken dat jonge mensen onderricht ontvangen dat evenwichtig is gericht op de drie dimensies van geloven: hart, hoofd en handen.
  10. Bereiken dat jonge mensen waardering krijgen voor de inhoud van de gereformeerde traditie en de waarde ervan op een goede manier taxeren.
-
11. Bereiken dat volwassenen jongeren ook echt geestelijk leiding willen geven, hun vragen en kritiek serieus nemen en bereid zijn daar op een adequate en authentieke wijze antwoord op te geven.
  12. Bereiken dat volwassenen voor hun geloof stáán en zich niet kritiekloos aanpassen aan jongeren c.q. wat jongeren willen.
  13. Bereiken dat volwassenen niet willen of verwachten dat jongeren net zo (gaan) geloven als zij zelf of zoals zij gewend zijn.
  14. Bereiken dat volwassenen de intentie hebben ook hun leven lang te leren.

Aanzetten

- Voor (de vorming van) het geloof is het wezenlijk dat jongeren (evenals ouderen) discipelen van Christus willen zijn, dat ze Hem willen navolgen. Dat betekent: levenslang willen leren. En met heel je wezen (hart, hoofd en handen) op het geloof betrokken zijn. Daarvoor is Bijbelstudie nodig, het zelf studeren in Gods Woord om de Weg te leren kennen en te blijven kennen. Ook de leiding van de Heilige Geest die door het Woord in je wil werken. Verder is gezamenlijke Bijbelstudie dienstbaar om discipel te zijn van Christus: je kunt leren van de geloofsbeleving en betrokkenheid op God van een ander, hoe hij/zij de Schriften verstaat. Daarnaast is er de prediking die je zicht kan geven op wat navolger van Christus zijn inhoudt. En tenslotte nog het onderricht op scholen, in huizen en kerklokalen.
- Het is belangrijk dat jongeren ervaren dat wat hun onderwezen wordt van essentieel belang is, dat het ergens over gaat (nl. over henzelf), dat het relevant is en dat het veel zeggingskracht heeft. Daartoe dient goed onderscheiden te worden tussen wat echt van wezenlijk belang is (wat er vanuit de Bijbel naar ons toekomt) en wat secundair is (de menselijke verwoording en invulling).
- Kritische reflectie op de onderwezen boodschap is noodzakelijk voor internalisatie (het je eigen maken). Jongeren dienen daartoe te worden geprikkeld en aangespoord. Een open en enigszins uitdagende houding van volwassenen is daarvoor gewenst; geen angst voor negatieve en kritische vragen die naar je gevoel (als volwassene) alles over hoop halen. Als het gaat over echt wezenlijke zaken, is het van levensbelang dat jongeren merken dat het voor jou niet 'om het even is', maar dat het je eigen geloof en liefde tot God en medemens/medegelovige raakt, dat jij er voor stáát. Dat namelijk wil de jongere aftasten en weten. Duidelijk zijn dus met betrekking tot het wezenlijke.
- Volwassenen moeten de tijd nemen (die zelfs creëren) om serieus, adequaat, authentiek en eigen in te gaan op vragen en problemen van jongeren. Die zul je dan natuurlijk wel op het spoor moeten komen. Daarvoor dient er vertrouwelijk gesprek te zijn. Niet in een verhouding 'allesweter - nietsweter', maar in een van 'samen de weg zoeken', op basis van gelijkwaardigheid voor God en met een attitude van 'leren van elkaar'.
- Volwassenen moeten er voor oppassen dat zij zich laten verleiden tot het stellen van allerlei regels: dit mag wel en dat mag niet. Veel meer zal er gesproken moeten worden over het geloof, de liefde tot de Vader, de verlossing door Christus en het vol worden met de Heilige Geest en de consequenties daarvan in je dagelijks leven. Het is belangrijk dat jongeren in dat opzicht ook een stuk eigen verantwoordelijkheid en vertrouwen van volwassenen krijgen. Daarbij dient goed in de gaten gehouden te worden dat je jongeren niet moet overvragen en niet moet ondervragen: afstemmen op de concrete persoon dus.
- Onderricht over het wezen van het geloof, met gebruikmaking van eigentijdse vormen en hulpmiddelen, en afgestemd op de leefwereld van de jongeren, en adequaat ingaand op hun vragen en problemen, dat is wat kerkelijk (jeugd-)onderwijs moet zijn. Daarom is doorgaande bezinning nodig op de volgende punten: a) wat is het wezenlijke van het geloof? b) hoe kan er in het kerkelijk onderricht gebruik worden

gemaakt van film, video en muziek?; c) hoe ziet de leefwereld van de jongeren er uit? Wat houdt hen bezig? Waar lopen ze tegen aan? d) moet er in de catechisatiemethoden niet (nog) meer aandacht komen voor geloofsbeleving?; e) is de Heidelbergse Catechismus in onze tijd nog wel geschikt als basis voor kerkelijk onderricht?

De Heidelbergse Catechismus is een prachtig leerboekje, waarin op een betrokken wijze antwoord wordt gegeven op vragen die 'aan het geloof' gesteld kunnen worden. In dat opzicht heeft het zeker z'n waarde. Veel mensen vinden troost bij bepaalde formuleringen die ze ooit uit de catechismus hebben geleerd. Ook nu nog vervult de Heidelberger een belangrijke functie bij het verwoorden en belijden van het geloof. Vraag is alleen, of de vragen die gesteld en de antwoorden die gegeven worden ook de vragen zijn die de jongeren in onze tijd (zouden moeten) stellen en of wij op dit moment wel precies dezelfde antwoorden zouden (moeten) geven. Geplaatst in de context van de zestiende eeuw is het goed te begrijpen dat de opstellers de accenten legden die ze gelegd hebben. Je kunt je alleen af vragen of dat nu nog zo moet, of dat er nu andere accenten gelegd moeten worden. Alleen al vanuit de culturele context is die vraag legitiem. Je kunt namelijk niet veronderstellen dat geloof en aanvechting in de tijd van de Reformatie hetzelfde zijn als die in een tijd van computer, mobiele telefoon en televisie. Om nog maar te zwijgen van de nawerking van twee afgrijpselijke wereldoorlogen en een tot op de huidige dag doorgaan van moord en geweld. Iedere tijd kent zijn eigen aanvechtingen. Alleen komt het niet altijd op dezelfde manier naar je toe en kun je dus ook niet altijd met dezelfde antwoorden volstaan.

Vraag is daarom of de kerk in het catechisatielokaal de juiste antwoorden geeft op de gewenste vragen. Zou het geen uitdaging zijn te inventariseren welke vragen er bij jongeren leven op het punt van het geloof en alles wat daarmee samenhangt, die te clusteren en vervolgens op die vragen samen in het catechisatielokaal antwoord te formuleren? Dat kun je dan doen door samen steeds terug te gaan naar de Bron (Bijbel) of misschien wel de bronnen (Schrift en belijdenis). Het lijkt mij toe dat de catecheet ook dan nog voldoende ruimte heeft dusdanig te sturen dat (ook) aan de orde komt wat volgens hém aan de orde moet komen. Dat wat het inhoudelijke betreft.

Ook wat vormgeving betreft kun je je afvragen of je in het kerkelijk onderwijs op de meest gewenste manier bezig bent. In de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) is het systeem mee gegroeid dat kerkelijk onderricht en Bijbelstudie zijn gesplitst. Onderlinge afstemming is er nauwelijks. Eigenlijk is dat heel raar. Trouwens, ook dat gezamenlijke Bijbelstudie aan het particulier initiatief wordt overgelaten.¹⁵ Is dat goed? Komt dat de doelstelling ten goede? Is dat in onze tijd de meest geëigende weg? Waarom catechese en Bijbelstudie gescheiden? Is er niet veel voor te zeggen ze te combineren? Zou dat de integratie van leer en leven niet kunnen bevorderen?¹⁶

Het lijkt me goed dat we er over nadenken of we niet toe moeten naar een andere vorm van kerkelijk onderricht. Meer op de cursus- of module-achtige manier. Zoals net al aangegeven: samen op zoek (waarom niet als oud en jong samen?) naar antwoorden op de meest gestelde en meest wezenlijke vragen. Als jong en oud dat ook *samen* doen, los je gelijk het probleem op dat mensen na hun belijdenis in een 'gat' vallen en dat volwassenen het idee hebben dat ze niks meer hoeven te leren. Je maakt dan tevens 'catechisatie voor belijdende leden' overbodig en voorkomt dat catechisatie een doublure wordt van het godsdienstonderwijs op de Gereformeerde middelbare scholen.¹⁷

Dit betekent overigens niet dat jongeren nooit meer samen als jongeren aan Bijbelstudie zouden moeten of mogen doen. Ook dat blijft belangrijk, dat ze in de eigen groep, onder elkaar zijn en bezig zijn met zaken rondom geloven.

- Voor de geloofsontwikkeling, de vorming van een eigen (geloofs)identiteit, is het van belang dat er geloofwaardige en inspirerende identificatiefiguren zijn. De volwassenen in de gemeente worden tot die taak geroepen. Daarbij is het van belang dat ze echt geloven (dat het echt iets van henzelf geworden is, dat hen raakt en in beweging brengt) en dat geloof ook op een eigen en authentieke manier handen en

---

¹⁵ Ik ben dat van harte met M.te Velde eens, die in *Gemeenteopbouw 4* en in *Toerustingswerk (e.a.)* een pleidooi hield voor afstemming van al het kerkelijk onderricht door / in een toerustingscommissie. Het is jammer dat met die artikelen nog maar zo weinig wordt gedaan en dat er in de gemeenten en m.n. bij de Bijbelstudiebonden zoveel weerstand is tegen bezinning op de door Te Velde aan de orde gestelde punten. Zoals ook al uit de brochure *Kompas* van de BGJ bleek, lijkt het middel dat de bond oorspronkelijk was om de Bijbelstudie te bevorderen, steeds meer een doel in zichzelf te worden. Zie 2.2.2.2.

¹⁶ Aangenaam verrast werd ik door het bericht *Kerk geeft jeugdwerk nieuwe stijl* in het *Nederlands Dagblad* van 5 juni 1999 over een initiatief in de Nederlands Gereformeerde Kerk van Haarlem. Deze kerk probeert al drie jaar catechese en Bijbelstudie te integreren en heeft daar nu een publikatie over uitgegeven. Aangezien dit mij op de valreep bekend is geworden, is er geen gelegenheid meer geweest van deze publikatie kennis te nemen.

¹⁷ In een serie artikelen (*Wanneer doe je belijdenis (e.a.)*) heeft C.J.de Ruijter o.a. de vinger gelegd bij de afstemming van de onderwerpskeuze tussen catechese, vereniging en godsdienstonderwijs op school. Hij constateert dat de organisatie van de catechese op dit moment zodanig is, dat we het niet echt meer waarmaken dat een catechisant de Drie Formulieren van Enigheid heeft doorgewerkt of kan doorwerken. Ook de beschikbare tijd is daarvoor te kort. De Ruijter pleit voor voortgaande catechese.

voeten geven. Verder dat ze ook geestelijk leiding willen geven en voorop willen gaan in de dienst aan en navolging van de Here. Volwassenen kunnen elkaar in dat vooropgaan, in die dienst en navolging stimuleren en behulpzaam zijn. Doorgaande persoonlijke vorming, zowel wat betreft kennis als groei in geloof, is ook in dit opzicht van belang.

- Volwassenen dienen niet bang te zijn voor conflict met jongeren en omgekeerd. Conflict, crisis kan helpen tot een goede identiteitsontwikkeling te komen en een relatie verdiepen. Mits het dan wel om wezenlijke zaken gaat, dat wil zeggen over onderwerpen die *een conflict waard* zijn. Dus niet over secundaire zaken (zie eerder). En mits er op een goede manier mee wordt omgegaan, dat wil zeggen, wanneer er de intentie is om samen verder te komen en 'het uit te praten'. Beide vragen veel, met name van de volwassenen, aangezien het niet altijd gemakkelijk is primaire en secundaire zaken te (onder)scheiden, je eigen persoon bij secundaire zaken heel erg meespeelt (regels, gewoonten waar je misschien erg aan gehecht bent) en omdat niet iedereen meteen de gaven heeft om goed met conflicten om te gaan. De neiging is dan ook gauw aanwezig om daarom die conflicten maar te vermijden. Ook hier is onderlinge stimulans en hulp gewenst.
- Het is al eerder aan de orde geweest, maar het past ook bij het onderwerp 'onderricht', dat volwassenen aan jongeren de ruimte moeten geven, eventueel anders vorm te geven aan het geloof dan zij zelf verkiezen. Daarbij komt dat ze ook de intentie dienen te hebben hun leven lang te willen leren en dat jongeren niet alleen van hen kunnen leren, maar zij ook van jongeren.

Aanbevelingen

1. In de gemeente moet een **dienstgroep onderricht** of een toerustingscommissie komen die het onderricht in de huizen en in de kerkelijke gemeente coördineert en stimuleert, materiaal aandraagt en bezinning op gang brengt/houdt over hoe het onderricht c.q. de toerusting het beste gestalte gegeven kan worden.
2. De tweede kerkdienst op zondag dient weer sterker het karakter van een **leerdienst** te krijgen. Vragen van de eigen tijd kunnen dan in het licht van Gods Woord worden gesteld en beantwoord en zo kan aan jonge en oudere kerkleden een handreiking worden gedaan, de Bijbel weer relevant te maken in het leven. Het creëert de mogelijkheid voor het houden van thema-diensten, speciale aandacht te besteden aan kinderen en jongeren en hen expliciet bij de uitvoering van de kerkdienst te betrekken (Schriftlezing, muziek, belijdenis).¹⁸
3. De gemeente dient een **lerende gemeenschap** te zijn om zo het discipelschap/de navolging van Christus concreet gestalte te geven. In die lerende gemeente participeren jong en oud - de jongeren om van de ouderen te leren en de ouderen om van de jongeren te leren.
4. De gemeente gaat zich **bezinnen over inhoud en vormgeving** van het kerkelijk onderwijs. Daarbij dient open en eerlijk te worden overwogen of in de eenentwintigste eeuw nog steeds de Heidelbergse Catechismus als uitgangspunt dient te worden gehanteerd bij de catechese, of het nog langer gewenst is dat Bijbelstudie en catechese strikt gescheiden worden en de coördinatie van de Bijbelstudie overgelaten wordt aan 'particulier initiatief'. Ook dient overwogen te worden of in het kader van de lerende gemeente Bijbelstudie/catechese door oud en jong samen niet heel goed zou zijn.
5. Die bezinning is ook nodig op het punt van de **organisatie van het toerustingswerk** in de gemeente: werken we allemaal maar wat langs elkaar heen en blijven we nog steeds kiezen voor de traditionele vormen, of gaan we allerlei zaken op elkaar afstemmen, een compleet toerustingspakket aanbieden in modules en cursussen, waarop jong en oud kunnen intekenen en die niet langer duren dan zo'n zes weken?¹⁹

Als we er nu eerst maar van uitgaan, dat alles m.b.t. de catechese voorlopig zo blijft als het is, dan pleit ik voor het volgende:

6. Het is nodig dat er een **catecheseteam** komt, bestaande uit de catecheet/catecheten, enkele gemeenteleden met veel affiniteit en deskundigheid op het gebied van jeugdwerk en enkele jongeren. Dit catecheseteam bereidt de catechisaties voor, helpt goede vormen te vinden en geschikte en eigentijdse hulpmiddelen en kan adviseren en behulpzaam zijn bij bepaalde problemen. Ook geeft het team *feedback* aan de catecheet over zijn functioneren.
7. Catechisatiegroepen dienen uit **maximaal 15** personen te bestaan.

¹⁸ Zie over het karakter van de tweede dienst: G.van Rongen, *Met alle heiligen III*, blz.62v, 140 en T.Brienen, *De liturgie*, blz.223v

¹⁹ Zie M.te Velde, *Toerustingswerk (e.a)*

8. Er zou (nog) meer en nadrukkelijker aandacht moeten worden gegeven in de kerkelijk onderwijs (catechese en vereniging) aan de **geloofsbeleving**. Tevens dient er veel ruimte te zijn voor de jongeren om hun vragen te stellen en hun problemen en moeiten voor te leggen. Geprobeerd moet dan worden gezamenlijk tot een oplossing / antwoord te komen.
9. Jongeren moeten worden geholpen in het **opslaan, verwerken en terugvinden** van bijbelkennis en geloofsleer. Daartoe zou gebruik dienen te worden gemaakt van computers, computerprogramma's en computerspelletjes. Ook het attenderen op nuttige en handzame boeken hoort daarbij.
10. Betere **afstemming** van onderwerpskeuze tussen catechese, Bijbelstudieverenigingen en gereformeerd onderwijs is dringend gewenst.
11. Ook is het gewenst dat in het kerkelijk onderwijs (catechese en vereniging) rekening wordt gehouden met **nieuwe onderwijsvormen** zoals die (ook) op gereformeerde scholen voor voortgezet onderwijs gebruikt worden. Op dit moment wordt er steeds sterker vanuit de leerling gedacht. Daar zou ook in het kerkelijk onderwijs prioriteit aan gegeven moeten worden. Dus van de leerling ('wat heeft hij nodig', 'waar zit hij mee', 'wat is in dit geval belangrijk') naar de stof en niet omgekeerd.

Verdere aanbevelingen:

12. Er dienen **cursussen** te worden aangeboden over hoe je het beste onderricht kunt geven, thuis en/of in de kerk, waar je op moet en kunt letten, wat je wel en niet moet doen, hoe je een goed gesprek kunt voeren, hoe je een goed voorbeeld kunt zijn, etc. Deze cursussen dienen in het totale toerustingspakket te worden opgenomen.
13. Bezinning is ook gewenst op de **positie van het gezin**: hoe kijken we aan tegen de verhouding van man en vrouw in het gezin, ook ten opzichte van de opvoeding?, hoe laten we met elkaar zien dat het gezin van onschatbare betekenis is voor de (godsdienstige) opvoeding?, welk doel streven ouders (bewust of onbewust) na bij hun opvoeding?, etc.
14. Tenslotte is bezinning gewenst op de **nadelen van gereformeerd voortgezet onderwijs**. Immers, doordat gereformeerde jongeren lange tijd in een 'beschermde wereld' opgroeien, bestaat het gevaar dat zij niet echt geconfronteerd worden met de 'harde werkelijkheid' en daarop dus ook niet echt voorbereid zijn. Dit kan ook implicaties hebben voor het geloof en de geloofsbeleving. Je komt op een niet-christelijke school eerder met kritische vragen over je geloof in aanraking en wordt zo gedwongen er over na te denken en je te verantwoorden. Je hebt (zo) ook meer mogelijkheden om te getuigen en op een positieve manier iets te betekenen voor anderen. En bovendien kun je sterker in je schoenen staan als je straks de maatschappij ingaat. Het kerkelijk onderwijs kan dit gedeeltelijk ondervangen door (begeleide) confrontatie: jongeren in contact brengen met mensen (en / of meningen) die anders denken, leven en geloven.

4.5. JONGEREN EN SAMENLEVEN

Doelen

1. Bereiken dat jonge mensen zich opgenomen en echt thuis voelen in de gemeente.
2. Bereiken dat jonge mensen opgroeien in harmonische, evenwichtige en geestelijk betrokken gezinnen.
3. Bereiken dat jonge mensen de gemeente ervaren als gemeenschap.
4. Bereiken dat jonge mensen de sfeer en het klimaat in de gemeente ervaren als open, hartelijk, betrokken en inspirerend.
5. Bereiken dat jonge mensen betrokken zijn / worden bij het gemeenschapsleven.
6. Bereiken dat jonge mensen zichzelf geven in de onderlinge relaties in de gemeente.
-
7. Bereiken dat volwassenen willen werken aan een gemeente die aan zijn doel beantwoordt en steeds meer groeit en bloeit.
8. Bereiken dat volwassenen willen investeren in goede onderlinge relaties, zowel thuis als in de kerk.
9. Bereiken dat volwassenen willen staan voor de waarheid.

Aanzetten

- Bovenal is bij samenleven van belang dat je de Ander en de ander ziet, Hem / hem kent (wilt leren kennen), op Hem / hem betrokken bent, er (vertrouwelijk) mee wilt omgaan. Het gaat om liefde, saamhorigheid, tederheid en vriendschap. „De taal van het geloof wordt onverstaaanbaar als ze niet wordt

gespeld met de grammatica van de liefde.’²⁰ Zoiets moet groeien, ontwikkeld worden. Het vraagt dat we er aan willen werken, er in investeren. Voor goede relaties zijn geven en ontvangen basaal.

- In een geïndividualiseerde en onzekere maatschappij hebben mensen behoefte aan veiligheid, geborgenheid en zekerheid, aan goede hartelijke relaties. Het christelijke gezin en de christelijke gemeente kunnen en mogen in dat opzicht heerlijke, rustgevendende oases zijn in een dorre en droge woestijn. Een veilige haven om voor anker te liggen als het overal om je heen stormt. Een dorpsplein waar iedereen elkaar kent en begroet en met elkaar meeleeft. Kortom: *plaatsen om op adem te komen*. Als gezin en gemeente zo zijn, kan dat veel zeggings- en aantrekkingskracht hebben. Het biedt de kerk de kans om weer present te zijn in de huidige maatschappij en cultuur.
- Probleem is alleen, dat gezin en kerkelijke gemeenschap vaak niet zo functioneren, dat de werkelijkheid niet is zoals de gemeenschap bedoeld is. Het is vaak statisch, leeg, weinig inspirerend en formeel. Veel mensen zijn zwaar teleurgesteld over de praktijk die niet aan de mooie woorden beantwoordt. Zij haken af of zoeken plekken waar wel meer gestalte wordt gegeven aan ‘hoe het zou moeten zijn’. Daarom is het noodzakelijk dat gezin en gemeente voortdurend bezig blijven met bezinning op en vormgeving van het echt-gezin-zijn en het echt-gemeente-zijn.

Waarom voldoet de gemeente (laat ik me daar nu maar even toe beperken) vaak niet aan dat ideaalbeeld, aan het écht gemeenschap vormen en zijn? Allereerst kun je dan op de zonde wijzen, die ook de harten van christenen infecteert. Wantrouwen, jaloezie, ruzie, en dat soort dingen, het zijn van die klein-menselijke zaken waar christenen helaas niet immuun voor zijn. En laten we eerlijk zijn: het ‘ideaalbeeld’ van de eerste christelijke gemeente zoals die door de Bijbel geschetst wordt, is bij nader inzien ook minder idealistisch. Niet voor niets wordt de geschiedenis van Ananias en Safira doorgegeven of de strijd over wel of niet besneden moeten worden, uitlopend in de ‘Synode’ van Handelingen 15. En was er in de gemeente van Korinthe niet veel onenigheid? En moest Paulus de ‘onverstandige Galaten’ niet hard tot de orde roepen? Naast de zonde die een rol blijft spelen (en helaas z’n tol blijft eisen) is er misschien ook nog zoiets als de ‘spirit’ van het eerste uur versus de ‘geseteldheid’ van daarna. Vlak na een overtuigende keus ben je enthousiast en verlangend en sta je erg open voor wat dan nog allemaal nieuw voor je is. Maar na verloop van tijd dooft die geest wat uit, het nieuwe wordt gewoon. En dan ga je ook letten op de minder fijne dingen, zaken die niet zo goed lopen, verhoudingen die niet zijn zoals het hoort. Je ergert je misschien aan bepaalde mensen of opvattingen. Dat is allemaal heel menselijk, en de kerk wordt nu eenmaal gevormd door mensen.... Zonde kun je niet uitvlakken. Idealen moet je houden, ook als gemeente. Zou dat er niet voor pleiten om *steeds weer terug te gaan naar het begin*? Naar de verwondering dat God zich ontfermt over zondaars en met hen verder wil? Terug naar de Bron, naar wat de Schrift zegt over hoe we samen moeten leven met God en elkaar? Om dan maar even alle menselijke ballast te vergeten of weg te werpen? Zou dat niet de invulling moeten zijn van het *semper reformanda*?

- In de gemeente moet nadrukkelijk gestreefd worden naar en gewerkt worden aan een open, hartelijk, betrokken en inspirerend klimaat. Voor het voortbestaan van de kerk als gemeenschap is dat wezenlijk. Er zal over gepreekt moeten worden, en met elkaar over doorgesproken. Het zal concreet handen en voeten moeten krijgen in hoe ouders met kinderen omgaan, volwassenen met jongeren, ambtsdragers met gemeenteleden en gemeenteleden onderling. Werken aan een geestelijke gesteldheid zoals Christus die ook had: de ander hoger achten dan jezelf, niet veroordelend maar in liefde naar elkaar omziend. Ootmoedig open staan voor de Heilige Geest.
- Gezocht zou moeten worden naar vormen waarin gemeenschap weer echt gemeenschap kan zijn. In dit kader wordt steeds meer gewezen op de voordelen van de kleine groep. In zo’n kleine groep participeren een aantal mensen en komen heel regelmatig samen om met elkaar aan Bijbelstudie te doen en problemen met betrekking tot het geloof te bespreken. Het omzien naar elkaar en de betrokkenheid op elkaar wordt daardoor natuurlijk groter en zo kan ook gewerkt worden aan een goede onderlinge relatie. Mensen in een kleine groep kunnen veel voor elkaar betekenen.

Op enkele plaatsen in ons land wordt al gewerkt met kleine groepen. Een goed voorbeeld is de Christelijke Gereformeerde kerk van Groningen. „Van de mensen die openbare geloofsbelijdenis doen wordt verwacht dat zij meteen doorstromen in een zogenaamde groeigroep. (...) Het doel van de groeigroep is te groeien, en wel in drie richtingen: naar God, naar elkaar en in de praktijk van leven en geloven. (...) Het is de bedoeling dat ook nieuwe gemeenteleden zoveel mogelijk binnen stromen in een groeigroep.’²¹ Het blijkt in Groningen

²⁰ Aangehaald via A.J.Onstenk, *Als het dak*, blz.66,67

²¹ S.Wierda, *Jongeren in de gemeente*, blz.564

echt te werken: steeds meer mensen doen mee aan het groepenwerk en ook veel 'buitenkerkelijken' vinden zo de weg naar de gemeente.²²

Aandachtspunt is hoe de groep dient te worden samengesteld. Worden mensen die bij elkaar in een straat wonen bijv. geacht samen een groep te vormen (wijkgericht) of mogen mensen zelf een groep uitzoeken en samenstellen (persoonsgericht) of is er een overkoepelend orgaan dat je ergens indeelt? Moet er ook gerouleerd worden? Of is het juist gewenst, gezien de vertrouwelijkheid en de relatievorming, dat groepen langere tijd uit dezelfde personen bestaan?

Punt waar je ook nog tegenaan loopt is de verhouding met de reeds bestaande groepen in de gemeente, zoals de Bijbelstudieverenigingen. Worden die opgeheven of geïncorporeerd? Of kunnen ze naast groeigroepen blijven bestaan? En hoe zit het als het voorstel wordt overgenomen dat net bij 'onderricht' ter sprake kwam over de nieuwe opzet van catechese en Bijbelstudie? Dat zijn belangrijke zaken waarover nog nader nagedacht dient te worden.

- Jongeren hebben een leeftijd en leven in een wereld waarin veel op hen afkomt. Juist dan is het nodig dat ze kunnen terugvallen op een goede thuisbasis, zowel in het gezin als in de kerk. Belangrijk is dan oog te hebben voor de persoonlijke moeiten en problemen waar jongeren tegen aan lopen, bijv. op relationeel gebied (verliefdheid, verkering). Wees op een positieve manier behulpzaam bij het aangaan van een partnerrelatie (evt. cursus). Verder kunnen echtscheiding of een sterfgeval (in de naaste familie of bij vrienden) een zware wissel trekken.
- In de gemeente tellen alle leden mee. Dat betekent ook dat jongeren betrokken dienen te worden bij het gemeentelven. Dat ze met hun gaven en capaciteiten worden ingeschakeld. Dat hun mening van waarde wordt geacht bij bijv. beleidsontwikkeling. Niet in de zin van: 'o ja, de jeugd is er ook nog', maar veel meer het normaal vinden dat aan dit belangrijke bestanddeel van de gemeente niet voorbij wordt gegaan. Dat betekent dat aan jongeren ook verantwoordelijkheden worden gegeven, dat we hen bepaalde taken toevertrouwen. Er vertrouwen in hebben dat zij bepaalde dingen heel goed kunnen opzetten, organiseren, in elkaar draaien, etc.
- Jongeren zijn anders dan volwassen gemeenteleden. Het pleidooi om jongeren in het gemeentelven te betrekken en om veel dingen als ouderen en jongeren samen te doen, moet niet daarop uitlopen, dat jongeren straks helemaal geen tijd of gelegenheid meer hebben om *als jongeren* samen te zijn en samen dingen te doen. Want juist onder elkaar kunnen ze ook voor elkaar veel betekenen. Dat is van waarde voor een goede identiteitsontwikkeling en bewustwording. Er moet gebouwd kunnen worden aan goede en hechte vriendschappen. Dus speciale jeugdactiviteiten en bijv. een jeugdsoos blijven gewoon bestaan. Het is belangrijk dat jongeren het samen goed hebben, dat er goede voorzieningen zijn (geef ze niet alles op een presenteerblaadje, maar laat ze zelf dingen ontwikkelen en op touw zetten), dat er (ook letterlijk) ruimte is om het jong-zijn samen te beleven, te vieren en daarvan te genieten. Stimuleer dat jongeren elkaar opzoeken, op elkaar betrokken zijn, vriendschappen sluiten. Wees daar als volwassenen enthousiast over, waardeer dat en geef zelf ook het goede voorbeeld.
- Als je het goed met elkaar hebt, er een goede onderlinge relatie is, vertrouwen, respect, echtheid in geloof en gedrag, dan ben je ook eerder geneigd jezelf (bloot) te geven, te laten zien wie je bent, wat je wel kunt en juist niet, wat je goede maar ook je minder goede eigenschappen zijn. Dat zijn dus eigenlijk voorwaarden voor het 'je willen geven'. Daarom moet de aandacht vooral op die voorwaarden gericht zijn. Er moet veel aan gelegen zijn om te bereiken dat volwassenen willen investeren in zo'n positief klimaat, dat ze daar offers voor willen brengen door bijv. andere prioriteiten te stellen. Als je ergens in investeert, ben je eerst wat kwijt, maar later veel meer rijk. Dit is in onze tijd natuurlijk een lastig punt, omdat de cultuur is dat het om jezelf gaat. En daar passen opoffering, afzien van jezelf, dienstbaarheid, etc niet zo bij. Hier moet het evangelie (prediking, Bijbelstudie) ons steeds weer andere mensen maken.
- Ook bij het onderdeel 'samenleven' is het aspect van staan voor de waarheid belangrijk. Omdat het de waarheid is die de gemeente bijeenroept en -houdt. Daarom dient scherp onderscheiden te worden tussen wat God wil en wat mensen willen. Samenleven met God is luisteren naar zijn stem, de waarheid die naar ons toe komt in Schepping en Openbaring. Samenleven met mensen is luisteren naar elkaar. Maar het luisteren naar God is daarbij normatief en richtinggevend. Ook hier: samen terug naar de Bron van het leven, de kern van ons bestaan.

Aanbevelingen

---

²² Aldus S. Wierda in een workshop 'Groeigroepen in de CGK van Groningen' op de Kerkenradendag van het GVI gehouden op 13 maart 1999

1. Ambtsdragers (met name *diakenen*) dienen erop gericht te zijn dat er in de gemeente **omzien is naar elkaar en betrokkenheid op elkaar**. Zij dienen vormen te bedenken hoe daar op een goede manier hand en voet aan gegeven kan worden. Hetzelfde geldt voor de sfeer en de onderlinge omgang in de gezinnen. Eventueel dienen daarvoor cursussen/gespreksgroepen te komen.
2. Er moet heel bewust en gestructureerd gebouwd worden aan een **positief klimaat** in gezin en gemeente: open, hartelijk, betrokken en inspirerend. Tevens geïnvesteerd in **goede relaties**. Zo nodig dient hiervoor externe, deskundige hulp te worden ingeroepen. Het is zaak daarbij de moed niet te verliezen maar een lange adem te hebben.
3. Speciale aandacht verdient het te bezinnen op de **toenemende pluraliteit**, ook in de gemeente. Hoe moet worden omgegaan met tolerantie, met broeders en zusters die anders denken? Hoeveel 'rek' is er of moet er zijn? Het is belangrijk dat de gemeente zich hier gezamenlijk op bezint.
4. Zoek het niet in uiterlijkheden, uniformiteit, groepscode, clubjesgeest of iets dergelijks, maar in het innerlijke. Werk vanuit de Bron **hart-gericht**.
5. Wil een gemeente goed samen kunnen leven dan verdient het voorkeur dat zij uit **niet meer dan 400 leden** bestaat en dat groter wordende gemeenten gesplitst worden in kleinere eenheden. Dit komt de overzichtelijkheid ten goede en is redelijkerwijs waarborg voor de mogelijkheid dat iedereen nog gekend wordt.
6. Onderzocht moet worden welke functie de **kleine groep** (groeigroep) in de gemeente kan vervullen.
7. Er moeten **samenbindende activiteiten** worden ontplooid, op geestelijk gebied, maar ook op recreatief en ontspannend gebied. Laat jongeren daarin het voortouw nemen.
8. **Schakel jongeren in** en betrek hen bij al die activiteiten waarvoor en waarbij dat maar enigszins mogelijk is. En geef hen ook *eigen verantwoordelijkheden*.²³
9. Heb als volwassenen open oor en oog voor **behoeften en verlangens van jongeren**.

4.6. JONGEREN EN OPZICHT

Doelen

1. Bereiken dat jonge mensen ervaren dat er zorg is voor (niet: om) hen in de gemeente.
2. Bereiken dat jonge mensen bereid zijn zorg te geven aan anderen in de gemeente.
3. Bereiken dat jonge mensen bereid zijn zorg van anderen te aanvaarden.
4. Bereiken dat jonge mensen verantwoordelijk willen zijn voor hun doen en laten.
5. Bereiken dat jonge mensen zich aan de waarheid willen houden.
-----
6. Bereiken dat volwassenen zorg willen geven aan jongeren.
7. Bereiken dat volwassenen zorg willen aanvaarden van jongeren.
8. Bereiken dat volwassenen in hun zorg voor anderen een voorbeeld zijn.

Aanzetten

- Zorg in de gemeente. Dat komt voort uit een positieve en liefdevolle betrokkenheid op elkaar. Het is veelomvattend: het is geven om, omzien naar, vertroosten, bemoedigen, stimuleren, beoordelen, vermanen en eventueel zelfs bestraffen. Maar alles vanuit die positieve gerichtheid: het heil van de ánder (dus niet dat van jezelf). Het gaat om hem of haar. En dat moet gemerkt worden. In hoe je dingen zegt en benadert en hoe je over dingen praat. Niet vanuit een houding van 'nu zal ik het jou wel eens even vertellen'. Maar vanuit een 'naast-elkaar-staan'.
- Jongeren hebben een hekel aan claim of vooronderstelt gedrag. Ze willen dingen graag zelf doen: experimenteren, grenzen aftasten, tegen dingen aanlopen. Dat geeft moeite, juist als het om opzicht gaat. Want dan veronderstel je wel een bepaalde houding. Dan kunnen bepaalde dingen echt niet door de beugel. Dat kan spanning en conflict opleveren. Dat moeten volwassenen niet uit de weg gaan. Zij moeten duidelijk laten zien waar de grens ligt. Maar tegelijk niet meteen ondersteboven zijn als jongeren daar een keer overheen gaan. Je moet dan niet de grens mee opschuiven. Maar ook niet doen alsof de

²³ Ik wijs hier op het voorstel van C.J.de Ruijter in *Catechese en belijdenis (e.a.)* om jongeren op jongere leeftijd belijdenis te laten afleggen van hun geloof en zo toegang te geven tot de viering van het Heilig Avondmaal. „In de huidige situatie vieren veel jongeren geen avondmaal in de periode dat zij het hard nodig hebben. Op 15-20-jarige leeftijd is het erg belangrijk dat de kerk stimulansen levert die de verbondenheid aan God en de gemeenschap van de kerk versterken.” Het kan het verantwoordelijkheidsgevoel vergroten en zo de betrokkenheid bij de gemeente vergroten, wanneer jongeren eerder belijdend lid worden van de kerk. Het lijkt me goed dat over de suggestie van De Ruijter, meer dan tot nu toe gebeurt, wordt nagedacht.

wereld vergaat. Juist door over een grens heen te gaan kunnen jongeren er achter komen waar de grens ligt. Laat er daarom aan de ene kant een zekere ontspannenheid zijn in dit opzicht. Ook omdat je wel weet dat je jongeren toch niet kunt dwingen. Dat werkt alleen maar averechts. En laat het aan de andere kant als volwassene wel merken als je ergens veel moeite mee hebt. Als je vindt dat het gedrag van een ander ontoelaatbaar is, als dat je oprecht pijn en verdriet doet. Breng dan onder woorden wat het *gedrag* van die ander voor gevoelens bij jou oproept, wat dat je doet.²⁴ (richt je dus op zijn/haar gedrag, niet op hem/haar zelf).

- Ergens tussen de polen claim en vrijblijvendheid moet een punt gevonden worden waarvan jongeren zeggen: 'yes, hier ga ik voor'. Dat is voor volwassenen best lastig, want waar ligt dat punt? Je zou kunnen zeggen dat hier *zorg op maat* nodig is. Bij de ene jongere ligt het punt dicht bij claim, bij de andere bij vrijblijvendheid. Dat moet je aftasten en inschatten en afstemmen op de persoonlijke aspecten van de ander. Kan hij veel vrijheid aan? Of juist niet? Heeft hij (al) een groot verantwoordelijkheidsgevoel of niet? Hoe staat het met z'n geloof, met z'n liefde tot God en medemens? Enz.
- Geprobeerd moet worden het gesprek binnen het kader opzicht op een hoger niveau te tillen dan beoordeling op uiterlijkheden. Laten we als volwassenen niet vallen in de kuil van wat voor ogen is, maar aftasten hoe het met het hart zit. Dan krijg je gelijk ook een heel ander gesprek. Je concentreert je niet op gedrag of kleding of uiterlijk, maar op de drijfveren, het waarom, de geneigdheid. Dat mogen jongeren ook verwachten en dat kan hen werkelijk verder helpen.
- Het zou prachtig zijn als jongeren op een gegeven moment gaan participeren in de zorg voor anderen. Dat ze daar niet alleen een stuk verantwoordelijkheid krijgen maar ook nemen. Zorg voor andere jongeren, maar ook voor ouderen. Gezocht dient te worden naar mogelijkheden om dat te stimuleren. Belangrijk punt daarbij is altijd weer: goed voorbeeld doet goed volgen.
- Zorg van anderen voor jou aanvaarden is niet gemakkelijk. Het betekent een afhankelijk willen zijn van, een afleggen van een stuk autonomie. Je overgeven. Belangrijk is hier natuurlijk vooral 'de toon die de muziek maakt'. Maar het vraagt ook van de ontvanger een stuk overwinning. Heb je toch niet gauw de neiging te denken: 'ach dat hoeft toch niet' of 'waar bemoeit hij zich mee'? Het is in dit opzicht belangrijk dat gewerkt wordt aan een goede 'toon van de muziek', en tegelijk ook aan het 'normaal' vinden van zorg van anderen voor jou. Dat je dat ervaart als positief. Als oprechte 'zorg voor'.
- Juist op het punt van opzicht moet je oppassen voor een houding waaruit zou kunnen worden opgemaakt dat je de waarheid in pacht hebt. We hebben net al aangegeven, dat dat neerkomt op een positief gerichte attitude: het heil van de ander. Maar de waarheid niet in pacht hebben zegt ook iets van je benadering van die waarheid. Zonder nu in de postmoderne vraag te belanden van 'wat is waarheid' of 'is er überhaupt nog wel waarheid', doen we er wel steeds goed aan te verifiëren, of dat wat wij menen dat waarheid is, wel echt waarheid is. Met andere woorden: of wij met ons standpunt echt God volgen of toch niet per ongeluk mensen. Het is opvallend dat dit aspect steeds terug komt in de scriptie: terug naar de Schrift, naar een gelovig en ontvankelijk luisteren naar de stem van de Goede Herder. Niet om vanuit de Bijbel een antwoord te krijgen op elk probleem, maar wel om in de vrijheid te blijven van het evangelie.
- Het is belangrijk dat jongeren een eigen plek krijgen binnen het raam van 'opzicht en tucht'. Dat er vanuit de ambtsdragers goede en betrokken aandacht is op leer en leven van jongeren. Tegenwoordig zie je daarom steeds vaker dat er jeugdouderlingen worden aangesteld. Dit is positief te waarderen: het komt voort uit een positieve houding ten opzichte van jongeren. Vaak worden jeugdouderlingen gekozen of benoemd vanwege hun affiniteit met de jeugd. Dat geeft een goede 'ingang' en biedt kansen voor 'zorg op maat'. Toch blijft voortgaande bezinning op dit punt gewenst.

Je kunt je namelijk afvragen of jongeren uiteindelijk wel het meest gebaat zijn bij het jeugdouderlingschap. Naar mijn idee gelden t.o.v. de jeugdouderling dezelfde bezwaren als voor het fenomeen jeugddiensten (vergl.4.3.). Jongeren worden toch weer in een aparte categorie ondergebracht (willen ze dat wel?) en het bezig zijn met jeugdaangelegenheden wordt overgelaten aan enkele experts/liefhebbers. Terwijl het naar mijn idee fundamenteel is, - en dat blijkt hopelijk ook uit deze scriptie - dat dat wat wel eens denigrerend 'het jongerenprobleem' genoemd wordt, feitelijk een probleem van de hele gemeente is. Jongeren en ouderen moeten in mijn optiek samen gemeente (willen) zijn, met elkaar in gesprek gaan en zijn, en van elkaar leren.²⁵

²⁴ D. Mostert, *Eenzame fakkeldragers*, blz. 113v

²⁵ Ik voel me in dit opzicht gesteund door de opvattingen van jongerenkenner Dick Mostert, die in zijn *Eenzame fakkeldragers* aangeeft tegen jeugdouderlingen te zijn. „Wel kan ik me er iets bij voorstellen, dat er een ouderling is die meer feeling heeft om met de jeugd te werken.” Maar: „Het is echter een groot nadeel als een ouderling zich alleen op een doelgroep gaat richten. Het

- Wel is het van belang dat het jongerenpastoraat, dat nu in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) eigenlijk nog maar in de kinderschoenen staat, verder wordt doordacht en vormgegeven. Want de pastorale benadering van jongeren, alsmede de problemen die bij jongeren spelen, verdienen wel aparte aandacht. Ook hier geldt het adagium: *zorg op maat*. Creatieve vormen moeten dan niet worden geschuwd - we kunnen in dit opzicht ook leren van andere kerken uit de gereformeerde gezindte. Zo kunnen jongeren zelf worden ingeschakeld en toegerust om 'randkerkelijke jongeren' te benaderen. En zelf heb ik al de suggestie gedaan om gebruik te gaan maken van een eigen mentor voor iedere jongere (zie 4.2.)

Aanbevelingen

1. Ambtsdragers (ouderlingen en diakenen) besteden stelselmatig en structureel aandacht aan het '*zorgklimaat*' in de gemeente. Gekeken wordt hoe dat steeds positief gestuurd kan worden richting liefdevolle betrokkenheid op, omzien naar en verantwoordelijk voelen voor elkaar. Eventueel worden hiervoor bezinnings- of gespreksavonden georganiseerd, cursussen gevolgd of deskundige hulp in geroepen.
2. Gestimuleerd wordt dat er '*zorg op maat*' wordt geboden, dat er nuancering, relativering en afstemming op de persoon van de ander plaatsvindt.
3. Duidelijk moet zijn in de gemeente dat je het opzicht *hart-gericht* is.
4. Bij het oefenen van 'opzicht en tucht' wordt *duidelijk onderscheiden tussen Woord van God (primair) en woorden van mensen (secundair)*.
5. De gemeente dient *niet te snel en te gemakkelijk jeugdouderlingen* aan te stellen.
6. Het *jongerenpastoraat* moet verder worden doordacht en vormgegeven.
7. De gemeente zorgt er voor dat jongeren *niet tussen wal en schip* raken wanneer zij gaan verhuizen. Zij roepen jongeren op gastlid te worden in de nieuwe kerk en lid te blijven in de oude kerk of andersom.

4.7. JONGEREN EN BARMHARTIGHEID

Doelen

1. Bereiken dat jonge mensen zich wélbevinden in gezin en gemeente.
  2. Bereiken dat jonge mensen ervaren dat er aandacht is voor hun wélbevinden in gezin en gemeente.
  3. Bereiken dat jonge mensen oog hebben voor het wélbevinden van anderen in gezin en gemeente.
  4. Bereiken dat jonge mensen anderen (binnen en buiten de gemeente) barmhartigheid willen bewijzen.
  5. Bereiken dat jonge mensen van hun eigen geld en goed willen afstaan aan anderen.
  6. Bereiken dat jonge mensen een deel van hun tijd willen besteden ten dienste van anderen.
-
7. Bereiken dat volwassenen gespitst zijn op het wélbevinden van jongeren in gezin en gemeente.
  8. Bereiken dat volwassenen barmhartig zijn in leer en leven.
  9. Bereiken dat volwassenen niet hangen aan materiële en aardse zaken.

Aanzetten

- Het is belangrijk dat jongeren gelukkig zijn, als persoon zich geaccepteerd en gewaardeerd weten en zich veilig voelen in het eigen gezin en ook in de gemeente. Binnen het kader van de barmhartigheid noem ik dat 'wélbevinden'. Dat is niet hetzelfde als 'zorg', zoals dat net gebruikt is in het kader van 'opzicht' en waar het vooral ging om betrokkenheid op leer en leven. Ook voor wélbevinden is persoonlijke aandacht en betrokkenheid, een gerichtheid op de ander, noodzakelijk.
- Er wordt ook op gereformeerde scholen en door kerkmensen veel gepest en geroddeld. Daardoor kunnen levens worden vernield. Er komt in onze tijd veel op jongeren af. Dat kan onzeker maken. Doorslaande individualisering kan tot gevolg hebben dat jongeren zich eenzaam gaan voelen, op zichzelf teruggeworpen. En een opvoeding door gelovige ouders is helaas geen garantie voor de ontwikkeling van een positief zelfbeeld of een gezonde identiteitsontwikkeling. Zo kunnen allerlei diffuse gevoelens ontstaan, die soms zelfs zo erg worden dat ook bij gereformeerde jongeren de gedachte aan zelfdoding op komt. Op dit punt dienen gezin en gemeente alert te zijn. Regelmatig moet de vraag gesteld: hoe

zitten de jongeren in hun vel? Waar zijn ze mee bezig / wat houdt hen bezig? Stimuleren wij voldoende een positieve identiteitsontwikkeling, een evenwichtig, gezond en positief zelfbeeld? Wat is hun zelfbeeld eigenlijk en hoe kijken ze tegen God aan? Hoe zijn hun sociale relaties en met wie hebben ze contact? Enz. Ook hier is werken aan een positief klimaat belangrijk. Daarnaast tijdige signalering en eventueel doorverwijzing naar professionele hulpverlening.

- Er is de laatste tijd behoorlijk veel aandacht voor seksueel misbruik in onderwijs- en pastorale relaties. Helaas door verdrietige gebeurtenissen, die kerkmensen vooral bescheiden en beschaamd maken. Toch is die aandacht goed en terecht. Want ook door seksueel misbruik kunnen mensenlevens de vernieling in worden geholpen. Seksueel misbruik gebeurt vaak op jonge leeftijd. En het heeft gevolgen voor het zelfbeeld en de identiteitsontwikkeling. Het vraagt te meer om een veilig en vertrouwt klimaat in de kerk (en vooral geen misbruik daarvan), om tijdige signalering en doorverwijzing naar professionele hulp. En ook om een adequate aanpak van plegers van seksueel misbruik. Niet alleen om recht te doen aan de slachtoffers. Maar ook om iedere schijn te vermijden dat dergelijk gedrag in de kerkgemeenschap tolerabel is of ‘onder de pet’ wordt gehouden.
- Jongeren mogen niet alleen verwachten dat in gezin en gemeente aandacht is voor hun persoonlijk wélbevinden. Ook is van belang dat zij zelf gericht zijn op het wélbevinden van de ander. Daartoe dienen volwassenen hen aan te moedigen door vooral zelf het goede voorbeeld te geven. En verder door hierover te bezinnen, te praten en te oefenen.
- Die gerichtheid op de ander en zijn welbevinden dient niet beperkt te blijven tot gezin en gemeente. Christenen kunnen en mogen ook veel betekenen voor ‘buiten-kerkelijken’. Een naaste zijn voor ieder die een naaste is of wordt. Eigenlijk zou dat gelijk op moeten gaan: een open oog en oor voor de nood van mede-gelovigen en anderen. Als ontvanger van recht en gerechtigheid (je leeft van genade) ook aan en voor anderen recht en gerechtigheid willen doen. Daarvoor zijn in onze geërodeerde tijd en verschaalde maatschappij goede kansen. Zo kunnen we iets voor anderen betekenen en de liefde van Christus uitstralen en doorgeven. Doen wat goed is en wat je hand vindt om te doen. Ook daarop en daarvoor is bezinning, gesprek en oefening nodig.
- Onze tijd van grote welvaart bergt het gevaar in zich dat we ons hechten aan allerlei materiële en aardse zaken. Toch is dat niet de roeping van kinderen van de Here. Genieten van het goede dat God geeft mag, als het maar niet het een en al is. De wereld houdt immers na het materiële niet op. En alles waar we voor gewerkt en geploeterd hebben kunnen we bij onze dood toch niet meenemen. Daarom is het belangrijk dat volwassenen het goede voorbeeld geven en dat er door jong en oud samen geoefend wordt in het bereid zijn dat wat we gekregen hebben ook ten goede / ten dienste van de naaste te willen gebruiken. Opoffering van geld en tijd om te investeren in een ander. Daar is nog nooit iemand minder van geworden. Dit kan gestalte krijgen door het ondersteunen en bemensen van concrete projecten van barmhartigheid, het liefst ergens in de eigen buurt.
- Het kan voor jongeren heel leerzaam en stimulerend zijn voor kortere of langere tijd op basis van vrijwilligheid en als vrijwilliger mee te werken aan een diaconaal project. Dit dient te worden gestimuleerd.

Aanbevelingen

1. Door een **dienstgroep barmhartigheid**, waarin o.a. diakenen en jongeren een belangrijke taak vervullen, wordt bezinning en toerusting gestimuleerd op de taak van christenen t.o.v. het welbevinden van de ander, zowel binnen als buiten de gemeente. Deze dienstgroep houdt goed in de gaten of er binnen de gemeente geen leden ‘buiten de boot vallen’ en of er speciale noden zijn, waarbij misschien ook professionele hulp noodzakelijk is.
2. De dienstgroep bekijkt of er **diaconale projecten** kunnen worden opgestart of ondersteund. Daarvoor inventariseert zij welke taken bij voorkeur in de eigen buurt opgepakt kunnen worden om voor ‘buiten-kerkelijken’ een barmhartige naaste te kunnen zijn. Voorbeelden: gehandicapten, asielzoekers, bejaarden, terminale patiënten, AIDS-slachtoffers. M.n. jongeren dienen gestimuleerd te worden voor korte of langere tijd in een diakonaal project als vrijwilliger te participeren.
3. De gemeente dient zo spoedig mogelijk een **gedragscode inzake seksueel misbruik** te ontwikkelen en in praktijk te nemen.²⁶
4. **Gezamenlijke maaltijden** dienen te worden gestimuleerd.²⁷

²⁶ De onlangs door Stichting De Driehoek ontwikkelde initiatieven op dit punt vormen hierbij een goed uitgangspunt.

²⁷ Zie hiervoor o.a.: C.Wassink, *Diaconaal project ‘Gastvrij’*, S.Stoppels, *Een gastvrij onthaal*, blz.36v en W.Mahedy en J.Bernardi, *Een generatie*, blz.64

4.8. ALGEMENE AANBEVELINGEN

1. Wanneer je de tot nu toe gedane doelstellingen, aanzetten en aanbevelingen overziet, kun je de indruk krijgen: ‘lieve help, hoe kunnen we dat als gemeente ooit behappen?’ Dat is een begrijpelijke reactie. En het is ook niet nodig om bij alle punten tegelijk te beginnen. Het is belangrijk dat de kerkenraad die met het ontwikkelen van beleid bezig is, *prioriteiten* stelt, en datgene kiest en benadrukt, wat in de eigen gemeente het meest voor de hand ligt c.q. het dringendst nodig is.
2. Wat er voor mijzelf wel het meest uitspringt, is wat je zou kunnen noemen het *klimaat* in de gemeente. Daarmee wordt bedoeld de sfeer, hoe er met elkaar wordt omgegaan en op elkaar gereageerd en met elkaar rekening gehouden. Zijn de leden op elkaar betrokken, hebben ze elkaar lief, zijn ze bereid wat voor elkaar over te hebben, iets voor elkaar te betekenen, in elkaar te investeren? Ik zou op dit punt graag prioriteit leggen, omdat ik denk dat er op dit gebied hier en daar nog wel het een en ander aan schort. En tegelijk ook omdat jongeren voor sfeer en klimaat erg gevoelig zijn.
3. Niet alleen kerkleden kunnen elkaar onderling behulpzaam zijn, ook kerken kunnen dat. Als in een bepaalde kerk op een goede manier gewerkt wordt met de jeugd, waarom daar dan niet van leren? Ook zou er gezamenlijke bezinning plaats kunnen vinden op een aantal zaken die van belang zijn met betrekking tot de jeugd (bijv. catechese / toerustingswerk / cultuur). In de Christelijke Gereformeerde Kerken wordt gespeeld met de gedachte een *jeugdbureau* op te richten. Daaronder wordt verstaan „een landelijk, overkoepelend orgaan van waaruit het geïntegreerd jeugdwerk wordt begeleid.”²⁸ Het lijkt me raadzaam wanneer vanuit de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) wordt geprobeerd hierbij ‘in te takken’ en te participeren. Daarbij dienen dan ook de verschillende Bijbelstudiebonden te worden betrokken.
4. Ook kan op synodaal niveau meer bezinning en aanzet tot toerusting plaatsvinden. Ik pleit ervoor dat er *Deputaten Jeugdzaken* komen, die de kerken helpen bij de bezinning op het gemeente-zijn in relatie tot de jeugd die wijzen op ontwikkelingen in de maatschappij, de (jeugd)cultuur en het onderwijs die van belang zijn voor het omgaan met de jeugd en die handreikingen doen hoe daar goed mee kan worden omgegaan.

---

²⁸ CGJO, *De handen ineem II*, blz.30